

ISSN 0543-1220 | UDC 82(05)

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

Уређивачки одбор

Др ИСИДОРА БЈЕЛАКОВИЋ, секретар, др ЈОВАН ДЕЛИЋ,
др САЊА БОШКОВИЋ ДАНОЈЛИЋ, др БОЈАН ЂОРЂЕВИЋ, др ПЕР ЈАКОБСЕН,
др МАРИЈА КЛЕУТ, др ПЕРСИДА ЛАЗАРЕВИЋ ДИ ЂАКОМО,
др ЖАНА ЛЕВШИНА, др ГОРАН МАКСИМОВИЋ, др ДЕЈВИД НОРИС,
др ПРЕДРАГ ПЕТРОВИЋ, др ГОРАНА РАИЧЕВИЋ, др ИВО ТАРТАЉА,
др СВЕТЛАНА ТОМИН, др РОБЕРТ ХОДЕЛ, др ВИДА ЏОНСОН ТАРАНОВСКИ,
др САША ШМУЉА

Главни и одговорни уредник

Др ЈОВАН ДЕЛИЋ

КЊИГА ШЕЗДЕСЕТ ПЕТА (2017), СВЕСКА 2

МАТИЦА СРПСКА

свјесно, у језичко памћење Бећковићевих поема, у Ногову Херцеговину као мнџмотоп на личном и историјском плану, у доприносе пјесника новим ритмовима и облицима стиха. У контексту ове књиге Васко Попа је израстао у првог културног јунака међу модерним пјесницима. Хамовићево тумачење српске поезије ХХ вијека и њенога развоја јесте израз особеног борбеног и полемичног критичког темперамента са ставом и изграђеним књижевноисторијским и поетичким начелима и позицијама. Долазећи истраживачи ће се морати према овој књизи одређивати.

Др Јован М. Делић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
jovandelic.delic@gmail.com

UDC 821.163.41-14.09 Vinaver S. (082)(049.32)

СТАНИСЛАВ ВИНАВЕР – ОД РАЗБРУШЕНОГ СВАШТАРА ДО ЗНАЧАЈНОГ ПЕСНИКА

(*Поезија и модернистичка мисао Станислава Винавера*. Зборник радова.
Предраг Петровић (ур.). Београд – Шабац: Институт за књижевност
и уметност, Библиотека шабачка, 2015)

Зборник радова посвећен књижевном стваралаштву Станислава Винавера двадесета је књига по реду у едисији *Поетика српске књижевности*, а седма у оквирима пројекта *Смена поетичких парадигми у српској књижевности двадесетог века*. Настанку зборника претходио је научни скуп *Поезија и модернистичка мисао Станислава Винавера*, који је одржан почетком новембра 2014. године, у Библиотеци Винаверовог родног града и Институту за књижевност и уметност у Београду.

Насловом зборника наговештено је, а уводном речју уредника Предрага Петровића експлицитно указано, да је укупним истраживачким пољем сабраних радова обухваћено првенствено песничко дело Станислава Винавера, али и његова доследна и различитим облицима артикулисана одбрана песничког модернизма, поетичке неспутаности и стваралачке слободе. Богатој, разубуђеној, али неразумевањем и оспоравањима презасићеној историји критичке рецепције Винаверовог дела, овај зборник се прикључује са настојањем да се не само оснажи, већ доврши и оконча дуготрајан и поступан процес књижевне рехабилитације песника, који је дефинитивно започео ревалоризујућим есејем Миодрага Павловића 70-их година прошлог века, а наставио се зборником *Књижевно дело Станислава Винавера* (1990), чији је уредник најистакнутији винаверолог – Гојко Тешић.

Прва од укупно пет тематски организованих целина књиге отвара се текстом Ђорђија Вуковића, у којем се испитује лексичка разноврсност и језичко богатство Винаверове поезије и саставља својеврсни речник чула вида, додира, укуса и мириса. У следећем прилогу, Радован Вучковић сагледава *Мјећу* (1911) као корен Винаверових будућих поетичких изданака, те закључује да је песник „у две ране збирке наговестио све оно што ће доцније остварити“, као и да су „у његовим тадашњим песничким експериментима садржане све замисли и изведбе послератне

авангарде⁴⁴. Александар Петров се бавио истраживањем поетичког удела византијске традиције у делу Станислава Винавера и Милутина Бојића, а потом песника *Евројске ноћи* истакао као једног од наследника и баштиника космичког духа Његошеве поезије. У изузетном компаративном и културолошком огледу, Петар Пијановић анализира сложени однос између Јована Скерлића и Станислава Винавера не само као лични сукоб два књижевника или конфликт опречних естетских и литерарних концепција, већ и као полемички сусрет два темељно различита културна обрасца. Сава Дамјанов указује на то да је, због владајућег духа ерудиције и велике синтезе најрелевантнијих цивилизацијских премиса и постигнућа, енциклопедија појам кроз који се најтачније може сагледати Винаверов опус. У тексту *Станислав Винавер као њојетички вољшебник српског модернизма* Тихомир Брајовић је пажљиво испитао проблем песниковог поетичког позиционирања између симболистичких и експресионистичко-авангардистичких утицаја, а потом истражио природу и статус ироније у Винаверовом разумевању поетског система. Прва целина зборника окончава се прилогом Јелене Новаковић, у којем је песništvo Станислава Винавера интерпретативно самерено са поетиком француског симболизма.

Други тематски блок сачињавају радови који су усмерени на нова тумачења и уједно естетску ревалоризацију Винаверових *Рајних дружева* (1939). Јован Делић сагледава поменути књигу као збирку авангардних балада у којој су традиционални модели поетички иновирани модерним певањем, тако што се епска традиција сусрела са слободним стихом, а потом истиче христолику симболику распећа и васкрсења сугерисану укупним бројем песама и стиховима *Велике параде*. Након метакритичког вредновања и проблематизовања ранијих тумачења наречене збирке, Александар Јовановић истиче да она представља дубоку и понорну књигу не само српске књижевности, него и српске културе, а затим херменеутичку пажњу посвећује песмама *Панијелија*, *Сјања* и *Велика парада*. Драган Хамовић сматра да наративни поступак у *Рајним дружевима* не значи укидање или изневеравање Винаверових експресионистичких идеја, како је неретко тврдила критика, већ, напротив, њихову песничку еволуцију, док у песмама *Евројске ноћи* уочава преобразе епске елементе унутар појединих лирских сизеа. Ђорђе Деспић испод илузије потпуне наративности *Рајних дружева* препознаје непатворени интуитивни и интимистички лирски дух, а Александар Милановић пажљивим истраживањем језичко-стилске равни збирке, уочава у критици досад негиране линије поетичког континуитета у односу на Винаверов ранији експресионистички период.

Збирка *Евројска ноћ* (1952) налази се у центру истраживачке пажње већине текстова који припадају трећој целини зборника. Аутори на више места истичу да би у једној праведнијој историји српске књижевности ову Винаверову књигу валао сагледавати првенствено у контексту послератне превратничке обнове модернизма, дакле уз *87 њесама* Миодрага Павловића и *Кору* Васка Попе, али и у контексту књижевне логорологије. Предраг Петровић указује да се *Евројска ноћ* поетички конституише универзализовањем конкретног историјског искуства, односно његовим претварањем у метафизичке категорије, као и да се Винаверове песме смисаоно крећу ка митопоетским сликама које упориште имају у архетиповима, фолклору и бајкама. Светлана Шеатовић Димитријевић тумачила је синтезу музичког, односно звуковоног слоја и спектра боја у *Евројској ноћи*, док је Зорана Опачић херменеутички испитивала светлосну и хроматску симболику космистичког тока Винаверове поезије. У последњој за живота песника објављеној збирци Слађана Јаћимовић препознаје певање о померању цивилизацијског клатна уназад, ка примитивизму и тамним нагонима, а Жарка Свирчев исту књигу сагледава кроз аспект поетске артикулације књижевнотрадицијске свести и анализира интертек-

стуалну мрежу коју она гради са средњовековним, усменим, романтичарским и симболистичким књижевно-културним наслеђем. Истражујући модернистичку поетскокритичку мисао изражену песниковим полемичким текстовима, Јелена Панић Мараш истакла је *меџафизику духа* као упоришну тачку Винаверовог сложеног поетичког система. Трећа целине књиге окончава се прилогом Мине Ђурић, у којем ауторка испитује песничко схватање технике флукутуације идеја, потом истражује и начине на које је она поетски артикулисана, при чему посебну интерпретативну пажњу посвећује Винавровој употреби парентеза.

Четврту целину зборника чини тематски хетерогенија скупина радова. Бошко Сувајдић истиче језик и игру као кључне појмове Винаверовог стваралачког напора да досегне до трепетне слутње и недељивог тоталитета света, и на концу текста закључује да је велика култура само она која не поништава националну традицију. Разматрајући статус српсковизантијског наслеђа како у Винаверовим аутопоетичким промишљањима, тако и у његовој поезији, Марко М. Радуловић је уочио да Византија задобија смисао алтернативе епским културним обрасцима, ризнице мелодијско-ритмичких потенција и подстицаја за грађење модерног песничког израза. Персида Лазаревић ди Ђакомо интерпретирала је песму *Венеција* из збирке *Мјећа*, а Сања Париповић Крчмар анализирала је Винаверов поетски концепт контраоблика. Темелјно испитујући проблематику Другог, Бојан Чолак је издвојио кључне поетичке карактеристике Винаверове прве књиге стихова, док је Дуња Ранчић исту збирку сагледала као израз младалачког аутопоетичког трагања и нагласила да се оно што је ранија критика сматрала слабирим стиховима може читати као место пародијског исклизивања за које читаоцу недостаје почетни сигнал *померено* песничког гласа. Четврти тематски блок затвара текст Марка Аврамовића, којим је пружен преглед досадашње рецепције збирке *Чувари свети* (1926), а затим изнесено према начину пажљиво, а исходишту ново и другачије критичко читање поменути књиге.

Аутори прва три текста последњег одељка зборника, Ана Петковић, Горан Радоњић и Драгана В. Тодоресков, на различите начине су се бавили проблемом пародијског поступка, затим питањем аутоотравестије и својеврсном имплицитном антиисторијом српске поезије, која би се могла ишчитати из Винаверовог пародијског поетског писма. Валентина Хамовић скреће пажњу на невелики корпус дејих песама Станислава Винавера и посматра их у контексту песничког развенчавања поезије од поуке, његове вере у детињство као елементарно почело и борбе за естетску аутономију песничке уметности. Зборник се заокружује текстом Маје Радонић посвећеном есејима Јована Христића и Миодрага Павловића, у којима ауторка препознаје преломне тачке историје критичког пријема песничког дела.

Зборник *Поезија и модернистичка мисао Станислава Винавера* несумњиво је и у потпуности остварио свој кључни циљ: да се обновом импулса књижевно-критичке рецепције песничког стваралаштва његово дело наново и другачије сагледа, естетски (пре)вреднује, не би ли на концу дугог процеса књижевне рехабилитације, Винавер задобио оно што му је одувек и припадало – позицију једног од значајнијих песника српске поезије XX века. Уз то, ова књига може се читати и као вредан и драгоцен прилог разумевању сложених, а каткад и врло необичних токова књижевне историје, али и као гласна опомена да је уз културу сећања неопходно неговати и културу књижевнокритичког самопреиспитивања.

Мсп Немања З. Каровић

Докторанд на Филолошком факултету Универзитета у Београду
Учитељски факултет Универзитета у Београду
karovic.nemanja@gmail.com